

การสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกร
ในพื้นที่อุตสาหกรรม ของประเทศไทย

The Security-Approach for Enhancing Agriculturalist Surviving
in Industrial Area of Thailand

จันทร์จิรา ปาลี¹ และอนูรัตน์ อนันตนานธร²
Janjira Palee¹ and Anurat Anantanathon²

Received : April 13, 2020; Revised : April 24, 2020; Accepted : April 25, 2020

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิต ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิต และนำเสนอแนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) เกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย 3 จังหวัด (ชลบุรี ระยอง และ ฉะเชิงเทรา) จำนวน 384 ตัวอย่าง 2) ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ เกษตรอำเภอ นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร พาณิชยจังหวัด ผู้อำนวยการกลุ่มกำกับและพัฒนาเศรษฐกิจการค้า ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และตัวแทนเกษตรกรจำนวน 10 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม นำแบบสอบถามไปหาค่าความเชื่อมั่นได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงแบบอัลฟารวมทั้งฉบับ 0.942 ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ด้วยค่าสัมประสิทธิ์การทำนายกำหนด

---

¹หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Doctor of Philosophy, Department of Strategy and Security, Faculty of Political Science and Law, Burapha University, Thailand. e-mail : Niiminy@gmail.com

²คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Faculty of Political Science and Law, Burapha University, Thailand.

ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีพรรณนาข้อมูลในปรากฏการณ์หรือรูปธรรมและวิเคราะห์ตีความข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า 1) เกษตรกรส่วนใหญ่มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง 2) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคง ได้แก่ ด้านชุมชนและสังคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านนโยบายรัฐบาล 3) แนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมนั้นควรให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมกับการดำเนินยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี การพัฒนาความสามารถในการตลาดเพื่อรับซื้อสินค้าทางการเกษตร เน้นความต่อเนื่องของนโยบาย และต้องประสานงานร่วมมือกับสถาบันด้านศึกษาและสถาบันการเงิน

คำสำคัญ (Keywords) : การสร้างความมั่นคง, การดำรงชีวิตของเกษตรกร, พื้นที่อุตสาหกรรม

ABSTRACT

The objectives of this research are to study the security level of agriculturalists, to study the factors that influence the stability of the livelihood of agriculturalists, and to propose guidelines for creating a stable life suitable for agriculturalists in the industry area of Thailand. The sample groups is: 1) Agriculturalists which living in 3 provinces (Chon Buri, Rayong and Chachoengsao), consisting of 384 samples; and 2) Providers for the in- depth interviews including agricultural district officers, academics for quality of life for agriculturalists, provincial commerce, director of trade and economic development groups, manager of the bank manager for agriculture and cooperatives, and representatives of agriculturalists, totaling 10 persons. The research instruments were questionnaires, interview forms and focus group. The reliability coefficients, alpha, 0.942. The statistics used are frequency, percentage, mean, and standard deviation and the multiple linear regression analysis (MRA), and the statistical significance level is set at 0.05. The qualitative data used were analyzed via contents based on the study points.

The results of the research are as follows: 1) The agriculturalists who answer most of the questionnaires have a moderate level of stability in their livelihoods in the industry area of Thailand. 2) External environment factors including communities and societies, natural resources and the environment, and government policies that

influence the security of livelihoods of the agriculturalists in the industry area of Thailand 3. The way for enhancing agriculturalist surviving, the government must bring the agriculturalists to be involved in the implementation of the 20-years agricultural strategy, find markets for agricultural products, emphasizing the continuation of agricultural development policies, and government agencies must cooperate with educational institutions, financial institutions.

Keywords : The Stability Creation, Agriculturists' Livelihoods, Industry area

บทนำ (Introduction)

แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่ทั่วโลกต่างให้ความสนใจเนื่องจากเป็นเรื่องของประชาชนในประเทศ สำหรับในประเทศไทยการพัฒนาประเทศในช่วงเวลาที่ผ่านมา ภาคการเกษตร ถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ทั้งในมิติของการผลิตที่สามารถพึ่งพาตนเองด้านอาหารและเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนภาคการเกษตร และเป็นฐานการผลิตที่สนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อการค้าและการส่งออกสำหรับภาคการผลิตและบริการอื่น ๆ รวมถึงในมิติการพัฒนาสู่แหล่งการผลิตพลังงานทดแทนที่สำคัญของประเทศ พบว่าในปี 2559 มีสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ส่งออกมูลค่าทั้งสิ้น 1,206,598 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 16 ของมูลค่าสินค้าส่งออกทั้งหมด (Office of Agricultural Economics, 2017)

แต่จากข้อมูลสถิติกลับพบว่า แรงงานในภาคการเกษตรกลับมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โครงสร้างพื้นฐานการผลิตที่จำเป็นยังไม่เพียงพอและไม่เอื้อต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตรวมทั้งพื้นที่ทำการเกษตรได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ด้านอื่นโดยเฉพาะพื้นที่ในเขตชลประทาน (Office of Agricultural Economics, 2017) โดยจากข้อมูลสถิติของกรมส่งเสริมการเกษตร พบว่า แรงงานภาคการเกษตรค่อย ๆ ลดลงกล่าวคือปี 2554 แรงงานภาคการเกษตรร้อยละ 43.63 ลดลงเหลือร้อยละ 42.95 ในปี 2556 ส่วนปี 2557 แรงงานภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นร้อยละ 46.10 และปี 2558 แรงงานภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 46.89 ในขณะที่แรงงานนอกภาคการเกษตรปี 2554 - 2556 ค่อย ๆ เพิ่มขึ้นและลดลงในปี 2557-2558 (Department of Agricultural Extension, 2015)

โดยเหตุผลที่ทำให้ประเทศไทยมีเกษตรกรลดลงเนื่องจากเกษตรกรเป็นหนึ่งในอาชีพที่มีปัญหาและอุปสรรคในการทำงานค่อนข้างมากขึ้น ทำให้เกษตรกรมีความไม่มั่นคงในการดำรงชีพ จากข้อมูลของคณะอนุกรรมการปฏิรูปการเกษตร และสภาพัฒนาการแห่งชาติ (Office of Agricultural Economics, 2017) ได้สรุปว่าภาคการเกษตรของประเทศไทยมีปัญหาสำคัญที่จะ

ส่งผลต่อความมั่นคงในการประกอบอาชีพ 6 ประการ ได้แก่ 1) การจัดการด้านราคาและอุปทาน ส่วนเกินที่ยังขาดเสถียรภาพด้านราคา ฟังพาทกรส่งออกสูง ขาดการสนับสนุนทางด้านการตลาด 2) ต้นทุนการผลิตสูง เป็นเพราะขาดอำนาจในการต่อรองการซื้อ เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้การจ้างงาน และมีค่าจ้างที่สูง ขาดการเข้าถึงระบบชลประทาน ดอกเบี้ยของสถาบันการเงินสูง 3) โครงสร้างและขีดความสามารถแข่งขันภาคการเกษตรมีความอ่อนแอ 4) ผลผลิตต่อไร่ต่ำ เนื่องจากขาดน้ำ ดินเสื่อมโทรมและไม่เหมาะสม และขาดเมล็ดพันธุ์ที่เหมาะสม 5) การจัดการความสมดุลในภาคการเกษตร เนื่องจากเป็นพืชยึดหยุ่นน้อย ความต้องการคงที่ การขาดสมดุลของธรรมชาติ ตลอดจนราคาสินค้าเกษตรเกี่ยวข้องกับอุปสงค์และอุปทานเปลี่ยนตามเศรษฐกิจ ภัยธรรมชาติ และผลผลิตประเทศคู่แข่ง และ 6) ความยากจน และหนี้สิน เกษตรกรเป็นหนี้กันมากเนื่องจากการทำสวน ทำไร่ ไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งสීමหัวใจของการทำการเกษตรที่สำคัญคือ การวางแผนการลงทุนในแปลงเกษตร รวมทั้งเกษตรกรบางคนเริ่มต้นด้วยการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินมาลงทุน (Office of Agricultural Economics, 2017) ยิ่งไปกว่านั้นภายหลังประเทศไทยเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ โดยหันมามุ่งในการส่งเสริมภาคอุตสาหกรรมแทนภาคการเกษตร ทำให้ภาคการเกษตรลดความสำคัญลงและเกษตรกรได้รับผลกระทบจากภาคอุตสาหกรรมที่เข้ามาแย่งชิงทรัพยากรการผลิตจากภาคอุตสาหกรรม ทั้งกำลังคน ที่ดิน แหล่งน้ำ และทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะพื้นที่ภาคตะวันออกซึ่งเป็นเมืองหลวงหลักของอุตสาหกรรมในประเทศไทย จากโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก Eastern Seaboard ส่งผลให้โรงงานอุตสาหกรรมเกิดการขยายตัวใน 3 จังหวัด ได้แก่ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง ทำให้พื้นที่การเกษตรและประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรลดลงอย่างมาก

ปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคงในการดำรงชีพของมนุษย์ สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (UNDP) ได้ทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคงไว้ 5 ประการ คือ 1) ด้านการเมือง และนโยบายรัฐบาล ที่ประชาชนควรมีสติเสรีภาพและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการบริหารประเทศ 2) ด้านเศรษฐกิจ คือการสามารถเลี้ยงชีพหรือมีรายได้ที่เพียงพอแก่ความจำเป็นขั้นพื้นฐานของตนเองและครอบครัวได้ 3) ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร/พลังงาน คือการเข้าถึงน้ำ และความสะอาดของน้ำ มีสภาพแวดล้อมที่สามารถทำมาหากินได้ 4) ด้านชุมชนและการสนับสนุนทางสังคม คือการไม่มีความขัดแย้ง และความตึงเครียดภายในชุมชน มีความสัมพันธ์ที่ดี และ 5) ด้านสิทธิและความเป็นธรรม คือการที่บุคคลมีการปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาคมีความรู้ที่จะรักษาสิทธิขั้นพื้นฐานของตนเอง

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการวิจัย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและค้นหาแนวทางการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อค้นหาแนวทางที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตให้แก่เกษตรกรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย
3. เพื่อนำเสนอแนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed-method design) ระหว่างเชิงปริมาณ (Quantitative research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้วิธีดำเนินงานวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเชิงปริมาณ คือ เกษตรกรในพื้นที่การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) 3 จังหวัด ได้แก่ ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา จำนวน 228,321 ราย (ข้อมูลจากเกษตรจังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา, 2561) โดยการคำนวณหาตัวอย่างโดยเปิดตารางสำเร็จของคอคแรน (Cochran, 1977) โดยกำหนดการยอมรับค่าความคลาดเคลื่อน 5% ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 384 ตัวอย่าง

1.2 สำหรับวิธีการเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) บุคคลสำคัญของหน่วยงาน ได้แก่ เกษตรอำเภอ นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร พาณิชย์จังหวัด ผู้อำนวยการกลุ่มกำกับและพัฒนาเศรษฐกิจการค้า ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และตัวแทนเกษตรกร รวมจำนวนทั้งสิ้น 10 ท่าน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถาม (Questionnaire) และ 2) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interviews) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดและตัวแปร

การวิจัย โดยผ่านการทดสอบความเที่ยงตรงในเนื้อหา (Content validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน นำแบบสอบถามไปหาค่าความเชื่อมั่นได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงแบบอัลฟารวมทั้งฉบับ 0.942

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับวิเคราะห์วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple linear regression analysis) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (Coefficient of determination : R²) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สำหรับวิธีการเชิงคุณภาพ ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มา วิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในเชิงปริมาณ และการศึกษาเอกสาร วิเคราะห์พรรณนา ข้อมูลในปรากฏการณ์ หรือรูปธรรม และวิเคราะห์ตีความข้อมูลเพื่อสร้างข้อสรุป

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เกษตรกรจำนวน 384 คน ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 53.91 มีอายุ 56 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 36.72 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษา ประถมศึกษาหรือต่ำกว่าคิดเป็นร้อยละ 48.7 มีสถานภาพสมรสคิดเป็นร้อยละ 74.48 รายได้เฉลี่ย ต่อเดือนระหว่าง 10,001 - 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 47.14 ส่วนใหญ่ไม่มีภาระหนี้สินคิดเป็น ร้อยละ 59.90 โดยจากจำนวนเกษตรกรผู้มีภาระหนี้สิน พบว่าส่วนใหญ่มีภาระหนี้สินจากเงินกู้ในระบบคิดเป็นร้อยละ 35.94 ประเภทของการทำเกษตรกรรม คือ กสิกรรม (การปลูกพืช) คิดเป็น ร้อยละ 54.95 โดยมีระยะเวลาในการประกอบอาชีพจำนวน 26 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 30.73 และส่วนใหญ่มีลักษณะการครอบครองที่ทำเกษตรกรรมคือ เช่าที่ผู้อื่นคิดเป็นร้อยละ 49.22

2. ระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับของความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.36$, $SD = 0.49$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ประเด็น เรียงลำดับ จากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านอาหาร ($\bar{X} = 3.71$, $SD = 0.77$) รองลงมาคือ ด้านที่อยู่อาศัย ($\bar{X} = 3.62$, $SD = 0.73$) และด้านครอบครัวและความสุขในชีวิต ($\bar{X} = 3.41$, $SD = 0.73$) ตามลำดับ และมีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลางอีก 3 ประเด็น เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ($\bar{X} = 3.21$, $SD = 0.59$) รองลงมาคือด้านสุขภาพร่างกาย ($\bar{X} = 3.16$, $SD = 0.56$) และด้านอาชีพ ($\bar{X} = 3.15$, $SD = 0.68$) ตามลำดับ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทยในภาพรวม (n = 384)

ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทยในภาพรวม	$\bar{X}$	SD	แปลความหมาย ระดับ	อันดับ ที่
1. ด้านที่อยู่อาศัย	3.62	0.73	มาก	2
2. ด้านสุขภาพร่างกาย	3.16	0.56	ปานกลาง	5
3. ด้านอาหาร	3.71	0.77	มาก	1
4. ด้านอาชีพ	3.15	0.68	ปานกลาง	6
5. ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	3.21	0.59	ปานกลาง	4
6. ด้านครอบครัว และความสุขในชีวิต	3.41	0.73	มาก	3
รวมเฉลี่ย	3.36	0.49	ปานกลาง	-

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อมูลหลัก สามารถสรุปปัญหาความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ได้ดังนี้

1. ด้านที่อยู่อาศัย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง มีการเช่าพื้นที่ทำการเกษตร และจากข้อมูลของ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2560) ตามรายงานภาวะเศรษฐกิจการเกษตรปี 2561 และแนวโน้มปี 2562 นั้นพบว่าเกษตรกรร้อยละ 42 หรือ 1.72 ล้านครัวเรือน ไม่มีที่ทำกินหรือมีที่ดินแต่ไม่เพียงพอและต้องเช่า ในขณะที่มีเกษตรกรทั่วประเทศที่ต้องเช่าที่ดินถึง 2.6 ล้านครัวเรือน หรือร้อยละ 45 ของเกษตรกรทั้งหมด เนื่องจากเกษตรกรมีปัญหาความไม่มั่นคงทางรายได้ทำให้เข้าถึงแหล่งเงินกู้เพื่อที่อยู่อาศัยได้ยากขึ้น

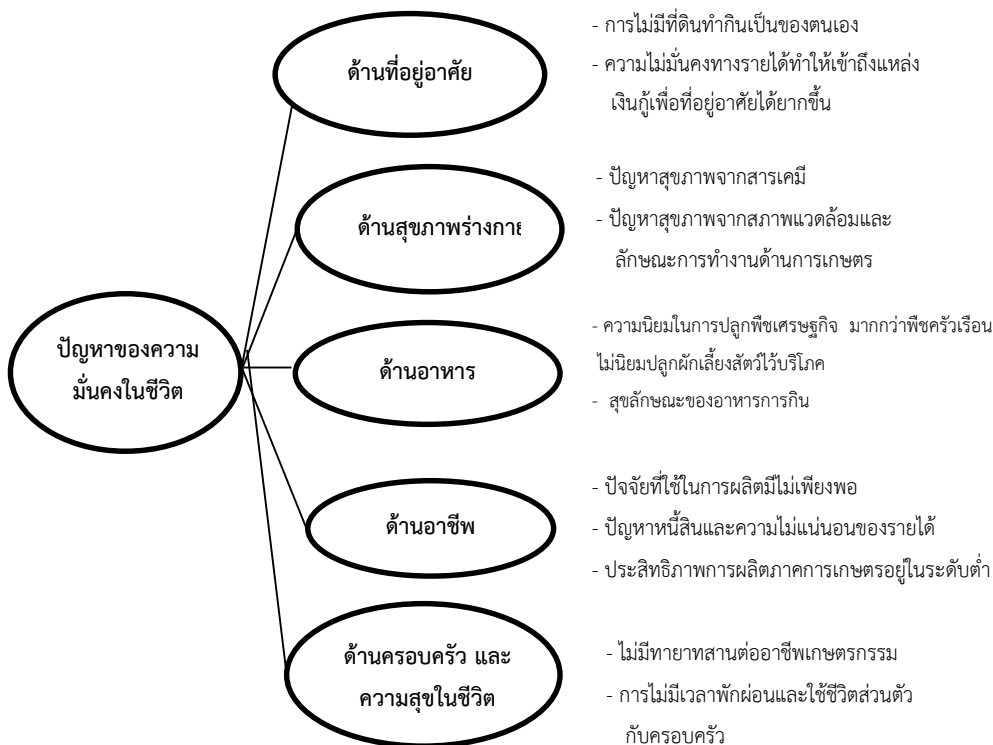
2. ด้านสุขภาพร่างกาย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรนั้น มีความเสี่ยงที่จะมีปัญหาทางด้านสุขภาพจากหลาย ๆ ปัจจัย โดยเฉพาะจากการใช้สารเคมี มีปัญหาสุขภาพจากสภาพแวดล้อมและลักษณะการทำงานด้านการเกษตร ทั้งการทำงานกลางแจ้งท่ามกลางอากาศร้อน มลพิษในอากาศและแหล่งน้ำมีผลให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพทั้งสิ้น

3. ด้านอาหาร พบว่า เกษตรกรนิยมปลูกพืชเศรษฐกิจมากกว่าพืชครัวเรือน ไม่นิยมเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภค มีการใช้สารเคมีเข้มข้นเพื่อเร่งผลผลิต ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ เกษตรกรต้องซื้อพืชผักเนื้อสัตว์จากตลาดหรือพึ่งพาพืชผักอาหารจากร้านค้า รวมถึงสุขลักษณะของอาหารการกิน ที่พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีการนำอาหารไปกินที่ไร่ ที่สวน ในตอนกลางวันระหว่างวันรวมถึงน้ำดื่มด้วยเช่นกัน ประกอบหัวข้อมก่อนหน้าในปัญหาทางด้านการใช้สารเคมีในบริเวณไร่ สวน ท้องนา ย่อมทำให้เกิดการปนเปื้อนสารเคมีลงไปอาหารและน้ำดื่มของเกษตรกรทำให้เกิดปัญหาสุขภาพตามมา

4. ด้านอาชีพ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาปัจจัยในการผลิต ได้แก่ เงินทุน แรงงาน ภัยธรรมชาติ ขาดแหล่งที่ดินทำกินและแหล่งน้ำไม่เพียงพอ ขลประทานและระบบการกระจายแหล่งน้ำยังไม่ครอบคลุมพื้นที่การเกษตร เกษตรกรรายย่อยยังมีข้อจำกัดในการใช้เครื่องจักรกลการเกษตร รวมทั้งยังจำเป็นต้องพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม ส่งผลให้เกิดปัญหาหนี้สินจากการประกอบอาชีพการเกษตร

5. ด้านครอบครัว และความสุขในชีวิต พบว่า ปัญหาหลักคือ การไม่มีทายาทสานต่ออาชีพเกษตรกรรมเนื่องจาก ปัจจุบันคนไทยเข้าการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น สามารถหาโอกาสในการทำงานในเมืองได้ โดยเฉพาะในพื้นที่อุตสาหกรรมนั้น มีงานในภาคอุตสาหกรรมรองรับ และมีความเห็นว่าเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่ใช้แรงงานมาก ทำแล้วมีหนี้สิน และยังเสี่ยงกับภาวะสินค้าล้นตลาดจนทำให้ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำมายาวนาน

โดยสามารถสังเคราะห์ปัญหาความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกร สรุปผลได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ปัญหาความมั่นคงในชีวิตในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

จากการทดสอบสมมติฐาน 1 ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก พบว่า ตัวแปรด้านสภาพแวดล้อมภายนอกทั้ง 3 ตัวแปรได้แก่ ด้านชุมชนและสังคม และด้านนโยบายรัฐบาล มีอิทธิพลทางบวกกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลทางลบกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสามารถร่วมกันพยากรณ์ตัวแปรตามได้ร้อยละ 19.4 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
(ค่าคงที่)	2.448	.208		11.748	.000*		
1. ด้านนโยบายรัฐบาล	.181	.042	.219	4.322	.000*	.828	1.207
2. ด้านเศรษฐกิจ	.006	.027	.011	.210	.834	.815	1.227
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	-.239	.046	-.267	-5.206	.000*	.806	1.241
4. ด้านชุมชนและสังคม	.345	.042	.385	8.170	.000*	.957	1.044

R = .440, R² = .194, Adjusted R Square = .185, Durbin-Watson = 1.216, F = 22.794 Sig. = .000*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากการทดสอบสมมติฐานที่ 2 ปัจจัยด้านหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร พบว่า ตัวแปรด้านหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร 3 ตัวแปรได้แก่ ด้านความพอประมาณ ด้านการมีความรู้ และด้านการมีคุณธรรม มีอิทธิพลทางบวกกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการมีภูมิคุ้มกัน มีอิทธิพลทางลบกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถร่วมกันพยากรณ์ตัวแปรตามได้ร้อยละ 33.4 (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร ที่มีต่อ
ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

Model	Unstandardized		Standardized	t	Sig.	Collinearity	
	Coefficients	Coefficients	Beta			Tolerance	VIF
	B	Std. Error	Beta				
(ค่าคงที่)	1.425	.179		7.981	.000*		
1. ด้านความพอประมาณ	.316	.039	.416	8.202	.000*	.685	1.461
2. ด้านความมีเหตุผล	.010	.042	.011	.240	.810	.806	1.240
3. ด้านการมีภูมิคุ้มกัน	-.167	.033	-.259	-5.140	.000*	.692	1.445
4. ด้านการมีความรู้	.253	.042	.296	5.953	.000*	.712	1.404
5. ด้านการมีคุณธรรม	.130	.035	.174	3.705	.000*	.802	1.247

R = .578, R² = .334, Adjusted R Square = .326, Durbin-Watson = 1.433, F = 37.967, Sig. = .000*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากการทดสอบสมมติฐานที่ 3 ปัจจัยความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบอาชีพเกษตรกร พบว่า ตัวแปรด้านความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบอาชีพเกษตรกร 3 ตัวแปรได้แก่ ด้านการจัดการ ด้านการผลิต และด้านการตลาด มีอิทธิพลทางบวกกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสามารถร่วมกันพยากรณ์ตัวแปรตามได้ร้อยละ 34.4 (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของของความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบอาชีพเกษตรกร ที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

Model	Unstandardized		Standardized	t	Sig.	Collinearity	
	Coefficients		Coefficients			Statistics	
	B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
(ค่าคงที่)	1.215	.147		8.249	.000		
1. ด้านการผลิต	.215	.049	.236	4.370	.000*	.567	1.765
2. ด้านการตลาด	.126	.046	.144	2.750	.006*	.600	1.666
3. ด้านการจัดการ	.237	.048	.280	4.998	.000*	.527	1.897
4. ด้านบุคลากร	.066	.037	.092	1.764	.079	.603	1.659
5. ด้านการเงิน	.001	.038	.001	.022	.982	.581	1.720

R = .612, R² = .374, Adjusted R Square = .366, Durbin-Watson = 1.475, F = 45.228, Sig = .000*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

โดยสรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ดังนี้ 1) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก 3 ตัวแปร ได้แก่ ด้านชุมชนและสังคม ด้านนโยบายรัฐบาล และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) ปัจจัยด้านหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร 3 ตัวแปร ได้แก่ ด้านความพอประมาณ ด้านการมีความรู้ และด้านการมีคุณธรรม และ 3) ปัจจัยความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม 3 ตัวแปร ได้แก่ ด้านการจัดการ ด้านการผลิต และด้านการตลาด

4. แนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถสรุปข้อมูลได้ประเด็นสำคัญแนวทางการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกร ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านอาหาร และด้านอาชีพ ได้ดังนี้

1. ด้านที่อยู่อาศัย จากการศึกษาพบว่า หน่วยงานภาครัฐควรมุ่งเน้นมาตรการแบ่งโซนพื้นที่สำหรับการเกษตรในพื้นที่ให้ชัดเจน เนื่องจากในปัจจุบันพื้นที่ใน 3 จังหวัดภาคตะวันออกนั้นมีการเปลี่ยนจากพื้นที่ทำการเกษตรมาเป็นแหล่งอุตสาหกรรมทำให้เกิดผลกระทบต่อภาคการเกษตร

เป็นอย่างมาก นอกจากนั้นยังควรส่งเสริมให้เกษตรกรได้มีความรู้ทางการเงินแก่เกษตรกรเพื่อ
การครอบครองอสังหาริมทรัพย์ ดังการให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“รัฐบาลควรมีมาตรการ ที่จะบังคับใช้กฎระเบียบทางด้านการจัดโซนพื้นที่สำหรับการทำ
เกษตรและแหล่งอุตสาหกรรมให้ชัดเจน เพื่อลดการปนเปื้อนมลพิษต่าง ๆ ไปสู่สินค้าการเกษตร ”
(สัมภาษณ์เกษตรกรอำเภอ คนที่ 2, เมื่อ 3 กันยายน 2562)

“ในปัจจุบันเกษตรกรยังขาดความรู้ในการจัดการการเงิน มีรายได้ที่ไม่มั่นคงนัก การเดิน
บัญชีก็ไม่ต่อเนื่อง จึงทำให้เข้าถึงการกู้เงินเพื่อซื้ออสังหาริมทรัพย์ได้ยาก รัฐควรมีการให้ความรู้ใน
การจัดการการเงิน การบัญชี” (สัมภาษณ์ผู้จัดการธนาคาร, เมื่อ 5 กันยายน 2562)

2. ด้านสุขภาพร่างกาย จากการศึกษาพบว่า หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมให้เกษตรกรลด
ละ เลิกการใช้สารเคมี ให้หันมาใช้สารธรรมชาติที่ปลอดภัยแทน โดยเน้นการพัฒนาความรู้เกี่ยว
วิธีการทำงานอย่างปลอดภัย และดำเนินมาตรการในการจัดการแหล่งอุตสาหกรรมที่ปล่อยมลพิษ
เข้าสู่ในสภาพแวดล้อม ดังการให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ต้องส่งเสริมเกษตรกรให้มีการลดละเลิกการใช้สารเคมี เน้นการใช้สารผลิตที่ปลอดภัย
เพื่อป้องกันความอันตรายต่อปัญหาทางด้านสุขภาพร่างกาย” (สัมภาษณ์เกษตรกรอำเภอ คนที่ 2, เมื่อ
3 กันยายน 2562)

“หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้มงวดต่อการตรวจสอบ ปราบปรามโรงงานอุตสาหกรรมที่ทำ
ผิดปล่อยมลพิษเข้าสู่ระบบนิเวศ ลงสู่ธรรมชาติ เพื่อเป็นการปกป้องประชาชนในพื้นที่และเกษตรกร
ผู้ปฏิบัติในพื้นที่โล่งแจ้ง” (สัมภาษณ์นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 1, เมื่อ 2
กันยายน พ.ศ. 2562)

3. ด้านอาหาร จากการศึกษาพบว่า ควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาปลูกพืชผัก
ครัวเรือน ผสมผสานกับพืชเศรษฐกิจ เพื่อเป็นการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและสามารถ
ประหยัดค่าอาหารได้อีกมาก นอกจากนั้นยังควรส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับสุขลักษณะทางด้าน
อาหาร ดังการให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ควรต้องพัฒนาให้เกษตรกรหันมาปลูกพืชผักสวนครัวให้มากขึ้น เพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย
ถ้าเหลือก็เอาไปขาย ได้รายได้อีกช่องทางหนึ่งด้วย” (สัมภาษณ์นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต
เกษตรกร คนที่ 1, เมื่อ 2 กันยายน 2562)

“อยากให้หน่วยงานด้านสาธารณสุขเข้ามาให้ความรู้แก่เกษตรกรถึงภาวะปนเปื้อนของ
สารเคมีที่ลงไปในการอาหาร และน้ำดื่ม ซึ่งเป็นอันตรายต่อร่างกาย” (สัมภาษณ์เกษตรกรอำเภอ คนที่ 2,
เมื่อ 3 กันยายน 2562)

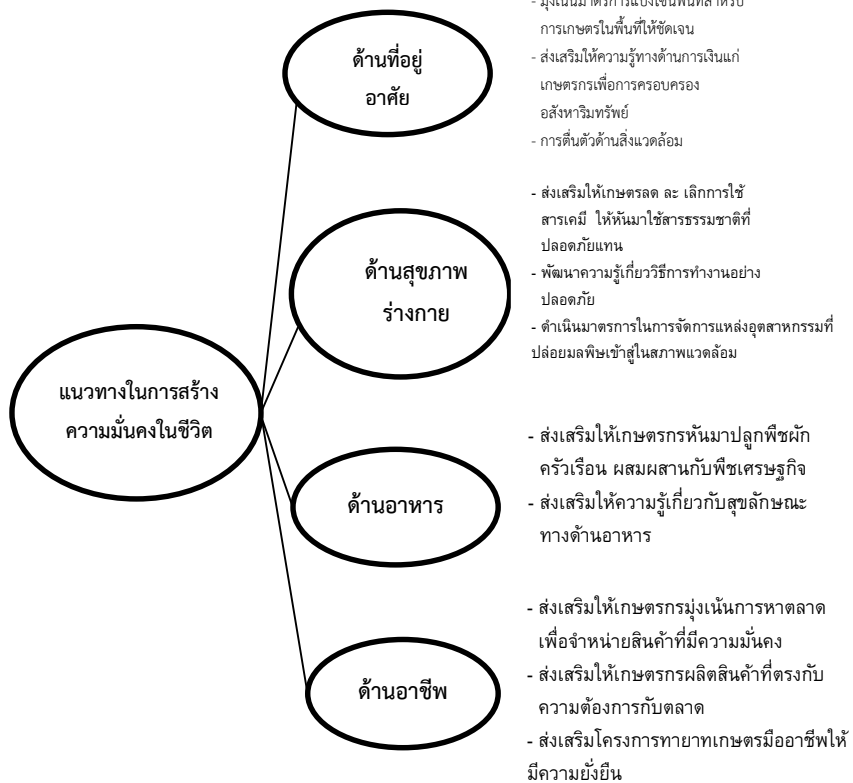
4. ด้านอาชีพ จากการศึกษาพบว่า ควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรมุ่งเน้นการหาตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้าที่มีความมั่นคง ให้สามารถค้นหาและมีทักษะในการเข้าหาลูกค้าได้ สามารถผลิตสินค้าที่ตรงกับความต้องการกับตลาด เจรจาต่อรองกับคู่ค้าเป็น ทำการซื้อขายสินค้ากันอย่างมืออาชีพ ในส่วนนี้นั้นจำเป็นต้องมีการฝึกอบรมให้ความรู้เป็นโครงการระยะสั้น ร่วมกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านการตลาดและการเกษตร ดังการให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“อยากให้หน่วยงานภาครัฐร่วมกับมหาวิทยาลัยเข้ามาฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการหาตลาดในระยะยาว” (สัมภาษณ์ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว, เมื่อ 6 กันยายน 2562)

“ปัญหาที่สำคัญของภาคการเกษตรคือการที่กลุ่มเกษตรกรนั้นไม่มีความสามารถในหาตลาดรับซื้อสินค้าการเกษตรได้” (สัมภาษณ์ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา, เมื่อ 6 กันยายน 2562)

“ต้องส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาปลูกพืชอย่างอื่นมากขึ้นให้เป็นที่ต้องการกับความต้องการในตลาด” (สัมภาษณ์เกษตรกรอำเภอ คนที่ 1, เมื่อ 2 กันยายน 2562)

โดยสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย สรุปได้ว่า 1) ด้านที่อยู่อาศัยควรมุ่งเน้นมาตรการแบ่งโซนพื้นที่สำหรับการเกษตรในพื้นที่ให้ชัดเจนจากแหล่งอุตสาหกรรม ส่งเสริมความรู้ทางการเงินแก่เกษตรกรเพื่อการครอบครองอสังหาริมทรัพย์ 2) ด้านสุขภาพร่างกาย ควรส่งเสริมให้เกษตรกรลด ละ เลิกการใช้สารเคมีให้หันมาใช้สารธรรมชาติที่ปลอดภัยแทน ปลูกพืชผักครัวเรือน ผสมผสานกับพืชเศรษฐกิจ พัฒนาความรู้เกี่ยวกับวิธีการทำงานอย่างปลอดภัย 3) ด้านอาหาร ควรส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาปลูกพืชผักครัวเรือน ผสมผสานกับพืชเศรษฐกิจ และและ 4) ด้านอาชีพ ควรส่งเสริมให้เกษตรกรมุ่งเน้นการหาตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้าที่มีความมั่นคง และส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตสินค้าที่ตรงกับความต้องการกับตลาด ส่งเสริมและสร้างทายาทเกษตรกรมีอาชีพให้มีความยั่งยืน ควรให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมกับนโยบายและการดำเนินยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทยโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยผลการศึกษาดังกล่าวนี้เป็นไปตามที่ถูกคาดการณ์เอาไว้จากข้อมูลเชิงประจักษ์ต่าง ๆ อาทิ สถิติจำนวนเกษตรกรที่ลดลง ราคาสินค้าเกษตรสำคัญอย่างยางพารา ปาล์มน้ำมัน ฯลฯ ที่มีสินค้าล้นตลาดนั้นก็มียาราคาต่ำลง สินค้าที่เป็นสินค้าหลักอย่างข้าว มันสำปะหลัง ผลไม้ ก็มีราคาผันผวนเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เป็นผลให้มูลค่าสินค้าทางการเกษตรส่งออกนั้นมีรายได้ลดลงอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการพัฒนาพื้นที่อุตสาหกรรมภายในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคตะวันออก ตั้งแต่โครงการอีสเทิร์นซีบอร์ด จนในปัจจุบันเป็นโครงการระเบียงเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ที่ส่งผลให้พื้นที่ภายในเขตภาคตะวันออกนั้นเต็มไปด้วยโรงงานอุตสาหกรรม ส่งผลกระทบต่อภาคการเกษตรในหลายๆ มิติ โดยเฉพาะด้านปัญหามลพิษ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการตลาด ด้านแรงงาน ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นภาพที่เป็นจริงว่า ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทยนั้นไม่สูงนัก โดยผลการศึกษาที่พบนั้นมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bodhichai and Nilwarangkun (2011) ที่พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกยาสูบจังหวัดร้อยเอ็ด มีคุณภาพชีวิตในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตามผลการศึกษานั้นไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kosol (2012) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในยุคเศรษฐกิจถดถอย: ศึกษากรณีจังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า

เกษตรกรชาวสวนยางมีระดับคุณภาพชีวิตเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mungmuang (2017) พบว่า ความสำเร็จของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ในจังหวัด เชียงราย พะเยา และเชียงใหม่ มีสถานภาพทางสังคมดีขึ้น มีสถานภาพทางเศรษฐกิจดีขึ้น มีโอกาส ขยายธุรกิจ และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งความไม่สอดคล้องดังกล่าวนี้ สามารถอธิบายได้ว่าพื้นที่ในเขตภาคเหนือและภาคใต้นั้นยังเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับภาค เกษตรมากกว่าในจังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงมาเป็น ภาคอุตสาหกรรมอย่างเต็มตัว

จากการทดสอบสมมติฐานนั้นพบว่า ทั้งปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ด้านหลักคิด พื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร และความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบอาชีพ เกษตรกรรม มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของ ประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Songsiroj (2017) ที่พบว่า การจัดการองค์ความรู้ การมี อุดมการณ์เศรษฐกิจพอเพียง ความสามารถในการทำบัญชีครัวเรือน การจัดการฟาร์มข้าวอินทรีย์ และความสำเร็จของการจัดการฟาร์มข้าวอินทรีย์ ต่างมีอิทธิพลต่อความมั่นคงในชีวิตของเกษตรกร ในจังหวัดยโสธร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Lapchit, Srisai and Boonvises (2017) พบว่าปัจจัยที่มี ผลต่อความมั่นคงของชาวนาไทยเขตอีสานใต้ ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการจัดการ และด้านนโยบายรัฐ Phetpradub (2018) พบว่าปัจจัยทางด้านการตลาด ด้านเงินทุน และด้าน ความมั่นคง นั้นร่วมกันมีอิทธิพลต่อการประสบความสำเร็จในการสร้างรายได้ของเกษตรกรชาวสวน ยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดน นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mungmuang (2017) ได้พบว่า รูปแบบของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว มากที่สุดคือการ จัดการฟาร์ม รองลงมาคือ การยอมรับนวัตกรรมและเทคโนโลยี และการจัดการความรู้ และมีความ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Tanangsnakoo and Sutthinarakorn (2017) ที่พบว่า การสร้างความ มั่นคงให้เกษตรกรนั้น ควรพัฒนาเกษตรกรให้มีความรู้ความสามารถในการผลิต การเป็น ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมแปรรูปขนาดเล็กและขนาดกลาง โดยอาศัยความร่วมมือจากองค์กร เอกชนรายใหญ่ สถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรใน ระบบกลุ่มหรือสหกรณ์การเกษตร

ข้อเสนอแนะ (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านที่อยู่อาศัย จากการศึกษาข้างต้นพบว่าเกษตรกรในพื้นที่ที่ยังประสบกับปัญหาการไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ยังต้องเช่าที่ดินผู้อื่น รวมถึงการมีรายได้ที่ไม่มั่นคงทำให้ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อซื้อที่อยู่อาศัยได้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการออกมาตรการมุ่งเน้นการแบ่งโซนพื้นที่สำหรับการเกษตร และภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่ให้ชัดเจน รวมถึงการส่งเสริมให้ความรู้ทางการเงินแก่เกษตรกรเพื่อการครอบครองอสังหาริมทรัพย์

1.2 ด้านสุขภาพร่างกาย จากการศึกษาข้างต้นพบว่าเกษตรกรนั้นมีความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพค่อนข้างง่ายจากผลกระทบของการใช้สารเคมี และการใช้อุปกรณ์ในการทำงานก็มีความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรลด ละ เลิก การใช้สารเคมี ให้หันมาใช้สารธรรมชาติที่ปลอดภัยแทน พัฒนาความรู้เกี่ยวกับวิธีการทำงานอย่างปลอดภัยทั้งจากอุบัติเหตุ และอาการเจ็บไข้ได้ป่วย และควรมีการดำเนินมาตรการในการจัดการแหล่งอุตสาหกรรมที่ปล่อยมลพิษเข้าสู่ในสภาพแวดล้อม

1.3 ด้านอาหาร จากการศึกษาข้างต้นพบว่า ควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาปลูกพืชผักครัวเรือน ผสมผสานกับพืชเศรษฐกิจ โดยแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของประโยชน์ความประหยัดที่จะเกิดขึ้นจากการปลูกพืชผักครัวเรือน รวมถึงควรส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับสุขลักษณะทางด้านอาหารให้มีความปลอดภัย โดยทำการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานด้านสาธารณสุขสถาบันการศึกษาในพื้นที่ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านสาธารณสุข

1.4 ด้านอาชีพ จากการศึกษาข้างต้นพบว่าเกษตรกรในพื้นที่นั้นยังไม่มีความสามารถในการหาตลาดต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภาครัฐ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรมุ่งเน้นการหาตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้าที่มีความมั่นคงทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ ส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตสินค้าที่ตรงกับความต้องการกับตลาด และส่งเสริมโครงการทายาทเกษตรกรมืออาชีพให้มีความยั่งยืน เพื่อสร้างความยั่งยืนให้แก่ภาคการเกษตรของประเทศไทย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษา ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในแต่ละประเภทในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ทั้งกลุ่มชาวนา ชาวสวนยาง ชาวสวนผลไม้ กลุ่มปศุสัตว์ กลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน ว่าแต่ละกลุ่มมีความมั่นคงแตกต่างกันอย่างไรเพื่อการพัฒนาที่ตรงปัญหา

2.2 ควรมีการศึกษา ประเมินผลการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ของเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอ ในพื้นที่ 3 จังหวัดตาม โครงการระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

2.3 ควรมีการศึกษา แนวทางในการจัดระเบียบพื้นที่และการอนุรักษ์ภาคเกษตรกรรม ในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง (References)

- Bodhichai, P. and Nilwarangkun, K. (2011). **Quality of Life of Tobacco Growers in Roi Et Province**. Academic conference "Naresuan Research" No. 9. Khon Kaen: Faculty of Nursing. Khon Kaen University. [In Thai]
- Department of Agricultural Extension. (2015). "Population / labor Agriculture and non-agriculture, 2011-2015". [Online]. Available : www.agriinfo.doae.go.th. Retrieved June 2, 2019. [In Thai]
- Kosol, K. (2012). **The Quality of Life of the Rubber Agriculturists in the Economic Recession: A Case Study of Surat Thani and Nakhon Si Thammarat Provinces**. Master of Public Administration Thesis. National Institute of Development Administration. [In Thai]
- Lapchit, S. Srisai, S. and Boonvises, S. (2017). Security Development for Thai Farmers in Esarn-tai Region of Thailand. Doctoral of Political Science, Thesis Dissertation Strategy and Security, Burapha University. [In Thai]
- Ministry of Social Development and Human Security. (2011). **Human Security Standards**. Bangkok: Social Standards Development Group and Bureau of Social Development and Human Security Standards. [In Thai]
- Mungmuang, N. (2017, January-June). "Form Factors Affecting Farmers' Success Organic jasmine rice in Chiang Rai, Phayao and Chiang Mai provinces". **Journal of Management Science, Chiang Rai Rajabhat University**. 12(1) : 117-140.
- Office of Agricultural Economics. (2017). "Agricultural statistics of Thailand 2016". [Online]. Available : <http://www.oae.go.th>. Retrieved June 2, 2019. [In Thai]

- Office of Agricultural Economics Ministry of Agriculture and Cooperatives (2018). "Agricultural economic conditions in 2018 and trends in 2019". [Online]. Available : <http://www.oae.go.th/assets/portals/1/fileups/bappdata/files.pdf>. Retrieved September 2, 2018.
- Phetpradub, N. (2018, May-June). "The Factors Related to the Income of the Rubber Farmers in the Three Southern Border Provinces". **Veridian E-Journal, Silpakorn University, Thai edition, Humanities, Social Sciences and Arts**. 11(2) : 3596–3617. [In Thai]
- Songsiroj, N. (2017, January-March). "Causal Relationship Between Knowledge Management The sufficiency economy ideology Ability to make household accounts Organic rice farm management The success of Organic rice farm management And stability in the lives of farmers in Yasothon Province". **NIDA Development Journal**. 57(1) : 109–125. [In Thai]
- Tanangsnakool, C. and Sutthinarakorn, W. (2017, January-April). "Solutions to A Career Stability of Rubber Plantation's Farmers". **Kasetsart Educational Review**. 31(1) : 57-62. [In Thai]
- United Nations Development Program Office in Thailand. (2009). **Human Security Now and the Future**. Thailand Human Development Report 2009. Bangkok: Pimluck. [In Thai]